

Başkalarının özgürlüklerine değer vermeyenler, kendi özgürlüklerini de tehlikeye düşürürler

Ülkemizde inançlar ve inançların bir biçimde ifade edilmesi gündeme geldiğinde bitmeyen ve uzlaşmayan tartışmalar gündemi dolduruyor. Cumhuriyetin kuruluşunda cemaatlerin faaliyetlerinin denetim altına alınması arzusu ve dünyadaki tarihsel koşullar inançların ifadesi bağlamında özgürlükçü bir ortam yerine kontrolcü bir düzen doğurmuştu. Yıllar içinde özellikle batı dünyasında ifade özgürlüğü alanında daha çoğulcu bir yola gidilmiş olsa da Türkiye, laikliği devletin dinsel alanda tek yetkili, tek yönlendirici olduğu ve bir dinsel inancı kayırdığı bir model olarak benimsedi. Bundan sonraki süreç yirmi birinci yüzyılın başında inanç ve ifade özgürlüğü açısından Türkiye'yi pek de olumlu olmayan bir noktaya getirdi.

Bu bağlamda devletin dini denetimi altında tuttuğu araç olarak Diyanet İşleri Başkanlığı'nın varlığı ya da işlevi yoğun tartışmalara neden oluyor. Kuruluş yasası nedeniyle yalnızca İslam dini ile ilgili konulardan sorumlu olan kurum, uygulamada Sünni inancının tek bir uygulamasına hizmet ediyor görünümü veriyor. Türkiye'deki Alevi nüfusun büyüklüğü hep bir tartışma konusu olsa da, Aleviler'in dinsel açıdan sıkıntı çeken en büyük gruplardan biri olduğu açık. Tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla Alevi dinsel örgütlenmeleri de yasal zeminlerini kaybettiler. Cemevlerinin ibadethane statüsü kazanması, ilköğretimdeki din eğitiminin kalkması ya da içerik açısından Sünni inancının tekelinden çıkartılması, Alevi din adamlarının en azından imamlarla eşit haklara sahip olması Alevi taleplerinin en belirginleri arasında sayılabilir. Aleviler ile hükümetin son dönemlerde yaptığı görüşmeler henüz uzlaşmayla sonuçlanmasa da, diğer bütün dinsel cemaatlerin de izlediği olumlu bir başlangıç olarak değerlendirilebilir.

19'uncü yüzyılın sonunda nüfusunun yüzde 20'ye yakını Müslüman olmayan kişilerden oluşan Türkiye'de, 20'inci yüzyıl sonunda bu oran yüzde 0.2 dolayında¹. Ermeni, Yahudi ve Rum toplumları nüfuslarının azalmasına yol açan tarihsel dönüm noktaları sonunda Türkiye'de yaşayabilme mücadelesi veriyorlar. Ermeni cemaati kendi patriğini seçme izni alamıyor, Rum Kilisesi din adamı yetiştirmek için okulunu açamıyor. Yahudiler İsrail'e yönelik öfkenin doğurduğu ırkçı

söylemden nasibini alıyor. Protestan cemaati ibadethane açamıyor, yoğun önyargılar altında varlığını sürdürmeye çalışıyor. Bunların kendilerini ifade etme çabaları ise 'misyonerlik faaliyeti' olarak genel bir olumsuz yargıyla karşı karşıya. Anadolu'nun eski halklarından Süryani ve Êzîdîler ise, baskılar ve ekonomik nedenlerle Türkiye'den çok, göç ettikleri batı ülkelerinde yaşıyorlar. Bahailer ise ayrı bir dinsel kimlik olarak hiç tanınmıyor. Günümüzün en tartışılan konularından biri ise 'başörtüsü' sorunu. Devletin, Müslüman kadınların başlarını nasıl ve nerede

örteceği konusunda, özellikle 1980 sonrasında geliştirdiği kurallar ciddi mağduriyetler yarattı. İnançları gereği başlarını örtmek isteyen kadınların eğitim ve çalışma özgürlükleri kısıtlandı.

Buraya sığdıramadığımız daha başka birçok 'özgürlük' sorunu olmasına karşın toplumun giderek daha çok bilinçlenmesi ve AB uyum süreci bu alanlarda olumlu gelişmeleri göreceğimiz umudunu veriyor. Yine de unutmayalım, 'başkalarının özgürlüklerine değer vermeyenler, kendi özgürlüklerini de tehlikeye düşürürler'.

İhsan Özbek

STGM D Yönetim Kurulu Üyesi,
Kurtuluş Kiliseleri Derneği Başkanı

1 Yerasimos, Stefanos; Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye; Gözlem Yay; 1980; İstanbul; sf. 547.

1 Aralık Dünya AIDS Günü

1 Aralık 1981 yılında tanımlanan HIV ve AIDS'e yönelik korunma ve farkındalığı arttırmak amacıyla 1 Aralık Dünya AIDS gününde birçok kampanyalar, etkinlikler ve çalışmalar yürütülüyor. Kırmızı kurdele; "AIDS'i biliyorum, AIDS'e karşı korunuyorum ve AIDS'ten ölenlere saygı duyuyorum" anlamı ile 1 Aralık Dünya AIDS Günü'nün simgesi oldu. (www.bianet.org)

Kültürel Haklar

Bu sayının teması Türkiye'de her daim güncel ve hararetle tartışmaların konusu olan din ve inanç özgürlüğü. Bireylerin ya da insan topluluklarının din ve inançlarını özgürce yaşamaları gerekliliği elbette insan hakları başlığı altında da değerlendiriliyor. Ancak, baskı altında bulunan her inancın mensuplarının, aynı zamanda kültürünü yaşama ve yaşatma mücadelesi verdiği için hareketle konuyu kültürel haklar başlığı altında değerlendirmeyi uygun bulduk.

"Bir olalım, iri olalım, diri olalım"

Eskişehir'de Hacı Bektaşî Veli Derneği Başkanı Hüseyin Ateş ve Alevi Dedesi Şevki Demir ile söyleştik.

Sünni ağırlıklı bir ülkede Alevi olarak yaşamak nasıl?

Tarihe bakmak gerek. Aleviler 1500 yıldır zulüm yaşamışlar, sürekli dışlanmışlar. Daha yakın tarihe bakacak olursak, Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş dönemlerinde Hacı Bektaşî Veli'den icazet alınmış. Ancak daha sonraları Çaldıran Savaşı, Şah İsmail, Kuyucu Murat, 2. Mahmut gibi örneklerde Osmanlı, Alevilere büyük zulüm uyguladı. Aleviler Osmanlı'nın kuruluşundan sonra Osmanlı ile barışık olmadı, kendi kabuklarına çekilmek zorunda kaldı ve ibadetlerini korkudan gizli gizli yaptı. Pir Sultan padişaha, kadınlara, dönemin idarecilerine Aleviliği anlatmaya çalıştıysa da çok başarılı olamadı. Böylelikle bu topraklarda yaşayan Aleviler yüzlerce sene bastırıldı ve inançlarını kendi kendilerine yaşadılar.

Peki ya bugün?

Aleviler 20-25 seneden bu yana örgütlü. Örgütlenmenin tek amacı ibadetlerimizi özgürce yapmak istememiz. Geçmişte yaşanan zulümler geçmişte kaldı ancak bilinmesinde yarar var. Anayasanın 10. maddesi "dini, dili, ırkı ne olursa olsun bütün insanlar eşittir

Türkiye'de bulunan tüm inanç gruplarının örgütlerine elden geldiğince ulaşmaya çalıştık. Aleviler, Sünni Müslümanlar, Êzîdîler, Hıristiyan Süryaniler, Protestanlar, Bahailer örgütlenmelerini, sorunlarını anlattılar. Ateistlerin örgütü bulunmadığı için Türkiye'de bir ateistin sorunlarını yansıtmaya çalıştık. Bir Musevi örgütüne de ulaştık ancak bültenin hazırlandığı dönemde katkı alamadık. Şimdi örgütlerin sesine kulak veriyoruz...

ve inançlarını yaşamakta özgürdür" der. Bizler bu ülkede her vatandaş gibi vergimizi veriyoruz, askere gidiyoruz, ancak ayrımcılığa uğruyoruz. Bizim sünni komşularımızla, arkadaşlarımızla bir derdimiz yok, bizim derdimiz devlet ve onu yönetenlerle. Devlet ister kabul etsin, ister etmesin cemevleri bizim ibadethanelerimizdir. Alevilik ile ilgili çalıştaylar var, bugünkü hükümet de Alevilerin ibadetlerini serbestçe yapmasını istediklerini söylüyorlar ancak atılan herhangi bir olumlu adım yok.

Ne gibi dertleriniz var?

Bu ülkede her türlü inanca sahip insan yaşıyor ve her inancın kendi ibadethanesi var. Ve bu ibadethaneler devlet erkânının da katıldığı resmi açılışlarla açılırken cemevleri yok sayılıyor. Bizim talebimiz cemevlerinin resmi olarak ibadethane kabul edilmesi, yasallaşması. Cemevleri camilerin bir alternatifi değil. Diyanet İşleri Başkanlığı özerk olmalı. Tek yanlı olarak Sünni inancının öğretilmesi yanlış. Aleviliğin de anlatılması lazım ki şu anda toplumda yaşanan önyargılar, Alevilere atılan iftiralar ortadan kalsın. Alevi hareketi 1500 senedir hiçbir zaman şiddete başvurmadı. Alevi örgütlerin arasında da bazı ufak ayrımlar olsa da bizler örgütsüz bir toplumun asla başarılı olamayacağına inanıyoruz. Bir olalım, iri olalım, diri olalım.

"Bahailik de anayasanın güvencesi altında"

Adana Bahai Kadınları Toplumu'ndan Violet Bağçuvan'la görüştük...

Sünni bir ülkede Bahai olmayı nasıl anlatabilirsiniz?

Öncelikle şunu belirteyim ki, bu soruları Bahai toplumunun bir mensubu olarak kendi kişisel düşüncelerimle yanıtlıyorum. Şu anda Bahai toplumunun dışı yönelik herhangi bir kademesinde resmi bir görevde bulunmuyorum. Bahai inancının ana amacı; birlik ve çeşitlilik içinde birlik ilkesi olduğundan, her dinden ve her inançtan insana hoşgörü, sevgi ve saygıyla yaklaşma bakış açısına sahiptir. Bu bakımdan nüfusunun çoğunluğu Sünni İslam olan bir ülkede Bahai olmak çeşitliliği artırıyor. Bahai inancı, İslam inancı ve ondan önceki inançları kabul eder, reddetmez. Biz insanlar yeryüzünde birbirimize ayrı göz ile bakmamalıyız. Birbirimize bir ağacın dalları ve bir dalın yaprakları anlayışıyla bakmalı ve yaklaşmalıyız. O zaman önyargı, benmerkezcilik ve nefretten uzak kalabiliriz. Sonuçta hepimiz bir tanrı tarafından yaratılmışız. Ha, buna doğa diyenlerimiz de olursa onları da saygı ile karşılarız.

Zorluklarla karşılaşılıyor musunuz?

Hayır, kayda değer zorluklarla karşılaşmıyoruz.

Devletin Bahailiğe bakış açısı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Laik bir ülkede din ve vicdan özgürlüğü anayasanın güvencesindedir. Dolayısıyla Bahai veya herhangi bir inanca sahip olmak tabii ki bu güvencenin altındadır. Bu ülkenin insanı çok değerlidir. Ve bu insanların oluşturdukları kurumlar da öyle. Sonuçta bence devletlerin en büyük görevlerinden biri ülkelerinde yaşayan toplulukları, sivil toplum örgütleri ve dini inanç gruplarının içeriklerini iyi araştırmaktır. Eğer iyi araştırmalar yapılırsa o zaman hiç kimse için bir

Türkiye'de nüfusun yüzde 12.29'u yani 8.5 milyon kişi engelli. Erkeklerde bu oran 11.10, kadınlarda yüzde 13.45. Türkiye Sakatlar Konfederasyonu 3 Aralık 2010 tarihinde Ankara'da Ayrımcılığa Karşı Eşit Yurttaşlık Yürüyüşü yaptı.

köylerde 3- 5 aile var. Dolayısıyla bir araya gelemiyorlar sadece ailelerinin içinde yaşayabiliyorlar.

Türkiye sınırları içinde yaşayan Êzîdîlerin kültürel ve dinsel açıdan özgür bir ifade yoluna kavuşması için ne gibi düzenlemeler yapılmalı? Avrupa'dan bu sürece nasıl katkı sunulabilir? Herhangi bir çalışma var mı?

Her şeyden önce demokrasi, barış, kardeşlik! Kardeşlik ve barış olduğu zaman herkes özgürce yaşayabilir. Adliyede hala savunmamızı Kürtçe yapabilir miyiz, yapamaz mıyız diye tartışıyoruz. Bu ülke hala mahkemelerde savunmalarımızı Kürtçe yapmaya hazır değilken Êzîdîlerin ve bütün inançların özgürce yaşaması gerçekçi bir tablo değil. Mümkün değil şu an. Şu an Êzîdîlerin döndüğünü düşünelim. Dilleri Kürtçe, yine beyitleri ve bütün ayinleri Kürtçe, bayramlarında Kürtçe beyitler söyleyecekler ve yine dava açılacak onlara, çünkü Kürtçe konuşuyorlar. Diyanet İşleri Başkanı'na "Türkiye'deki inançlar ne seviyede?" diye sorsanız "yüzde 90'ı Müslüman'dır" diyecek. Peki bu Êzîdîler bu yüzde 90'ın içerisinde kendilerini nasıl ifade edecek? Her bir Êzîdî köyünde camii varsa inançlar arasında bir çelişki çıkmayacak mı, nasıl ifade edecekler kendilerini o köyde? Köylerimizde şunları yaşıyoruz, Müslüman aileler Êzîdîlerin elinden yemek yemiyor. Avrupa'dan gelen Êzîdî cenazelerinde dağıtılan yemekleri Müslüman aileler yemez. Bu tür olaylar olduğu sürece Êzîdîler nasıl rahatça yaşayabilecek?

Başta Êzîdîlerin dini bir azınlık olarak kabul edilmeleri gerekiyor. Êzîdîlerin ibadet imkânları için devlet garantörlüğü gerekli. İbadet yerleri için maddi imkânlar sunulmalı ve en önemlisi Êzîdîlerin nüfus cüzdanlarındaki din sorusuna karşılık "Êzîdî" ibaresinin konulmasına müsaade edilmeli. Bu bir kimlik sorunu. Kimliği kanun garantisinde olmayanların Türkiye'de sosyal ve fiziki yaşamları tehlike altında. Bunu yıllar önce Malatya'da İncil basımını gerçekleştiren üç kişinin barbarca öldürülmesi ve Trabzon'da bir Hıristiyan din adamının öldürülmesi olayında yaşadık. Önemlisi, Êzîdîlerin yüzde

doksanı topraklarından göç ettirildiler. Êzîdîlerin geri dönmesini sağlamak için Türkiye'de temel bir değişimin olması gerekli. Bu sözde değil yaşamın her alanında gerçekleştirilmeli. Bu gibi değişikliklerin olması durumunda bile, derin yaralar alarak topraklarından menedilen Êzîdîler geri dönüş yaparlar mı? Bu yanıtı gelecek verecek.

Êzîdîlerin haklarıyla ilgili sürekli bir çaba göstermemize rağmen, Avrupa Parlamentosu bu konuyu özel bir oturumuna konu olarak almadı. Türkiye bağlamındaki tartışmalarda Hıristiyan, Asuri-Keldani, Hıristiyan Ortodokslar, Aleviler ve Êzîdîler konu edildi. Ama Avrupa Parlamentosu ve Komisyonu genel olarak dini azınlıkların haklarıyla ilgili önermelerde bulundular. Avrupa bu konuyla ilgili her öneri verdiğinde Türkiye hemen elini kaldırıp, "Hayır sen dur orda. Kimse benim iç işlerime

karışamaz" diyor. Biz KCK davası için mahkemeye girmek istediğimiz zaman polisler "Biz milletvekiliyiz" dedik, "Hayır durun. Siz sadece kendi ülkeniz içinde milletvekilisiniz, bizim sınırlarımız içinde geçerli değil" dediler. Hadi beni geçtim, ben Kürdüm, tanıyorum, ancak yabancı bir milletvekiline de aynı şey uygulandığı zaman Türkiye'nin demokratikliği nerde kalıyor? Bu yaşanan olay Avrupa'da ciddi olaylara neden oldu. Bir ülke diyor ki ben AB'nin üyesi olmak istiyorum, kendisini Avrupa'ya yakın görüyor ama Avrupa'dan gelen bir milletvekilini de tanımıyor. Türkiye bu son yıllarda yaptığı uygulamalarla

kendisini AB sürecinden çok çok geriye düşürdü. Bizce bu da şu amaç doğrultusundadır, Türkiye aslında AB'ye çok da girmek istemiyor. Çünkü kendisinin Ortadoğu'da bir güce sahip olduğuna inanıyor, Avrupa ile Ortadoğu arasında bir köprü olduğunu düşünüyor ve kendine yetebileceğine inanıyor. NATO'daki en büyük güç olduğunu düşünüyor.

Kürtçe'den çeviren: Şerko Aydoğan

Ateistlerin inançsızlık özgürlüğü

Din ve inanç özgürlüğü aynı zamanda inanmama özgürlüğünü de içerdiği için ateistlerle de görüşme yapmak istedik. Bildiğimiz kadarıyla Türkiye'de ateistlerin bir örgütlenmesi yok. O nedenle ismini açıklamak istemeyen bir ateistle söyleştik...

Türkiye'de ateistler ne tür sorunlar yaşıyor?

İnanç özgürlüğüne en fazla saygı gösterenler ateistlerdir. Çünkü kendi inançsızlığımızı yaymak için herhangi bir faaliyet yürütmüyoruz. Elbette bana göre insanların bir tanrıya inanması saçma. Ama inananları ne horlarım ne inanmamaya zorlarım. Fakat inanç sahipleri, inançlarının insana, düşünceye saygıyı buyurduğunu söyleseler de bu saygılarını bir noktada kesiyorlar.

Kimliğinizi açıklamaktan korkuyor musunuz?

Ben mesela Allah'ın varlığına inanmadığımı söylediğim an başıma ne geleceğini kestiremiyorum bu ülkede. Dolayısıyla çikip açıkça tanrısız olduğumu söyleyemiyorum. Tabii bu çok

trajikomik bir durum. Düşünsenize, bu çağda bile insanın herhangi bir tanrıya tapmaması büyük tepki yaratabiliyor.

Bir ateist olarak ne tür talepleriniz var?

Günde beş vakit ezan sesi duymak istemiyorum. Bu bir hak ihlalidir. Ama eğer Müslümanlar, Hıristiyanlar, Museviler vs. insanları ibadete çağırabiliyorsa, ateistlerin de ibadetsizliğe çağırabilecekleri alanlar yaratılmalı. Diyanet İşleri Başkanlığı da ateistler için alanlar açmalı ve camilerde inançsızları hedef alan vaazlara son verilmeli. Ateistler cehenneme gidecek deniyor. Diyelim ki öyle; niye cehenneme gidecek insanları daha yeryüzündeyken yok etmeye çalışıyorsunuz? Hangi hakla hedef gösteriyorsunuz? Devletin bir kurumunun bunu yapmaya hakkı olmamalı.

Pozitif Yaşam Derneği, 1 Aralık 2010 Dünya AIDS Günü'nde 32 ilde 50 farklı kurumla birlikte sokağa çıktı. Sağlık Bakanlığı verilerine göre Türkiye'de 1985-2010 arasında 4 bin 177 HIV/AIDS'le yaşayan kişi var. Derneğin Ağustos 2008-Aralık 2009 dönemini kapsayan hak ihlalleri raporuna göre HIV ile yaşayanların en fazla ihlale maruz kaldıkları alan sağlık kuruluşları. İşyerinde, sosyal çevre ve aile içinde ve medyada ayrımcılık, mahremiyetin ihlali de diğer sorun alanları. (www.bianet.org)

sorun kalmamış olur diye düşünüyorum. Her meslekte olduğu gibi devlet kademesindeki kurumlarda da bir iki kişinin önyargılı olabileceğini var sayarsak, bunu devletin tümüne mal etmemeliyiz. Aksi takdirde onların çabalarına haksızlık etmiş oluruz.

Türkiye genelinde ve Adana özelinde dernek, federasyon olarak Bahailerin çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz. Sizde çalışmalar yeterli mi?

Ne yazık ki sürekli Adana'dan diğer illere gerek gençler açısından gerekse durumu daha iyiye gidenler açısından bir göç var. Kadın ve erkek dernek, vakıf ve diğer kurumlarda elbette ki özveri ile çalışan üyeler ve kurucular bulunmakta. Ayrıca biz sivil toplum örgütlerine kapılarını açan, mülki amirlikler, emniyet teşkilatı, belediyeler, adliye, basın ve medya açısından da çok şanslıyız.

Bir zincirin halkalarını düşünün. Bu halkalar sımsıkı birbirine bağlandığında bu zinciri kırmak güç olacak. Ama her

halka kendi başına yaşama ihtirasına kapıldığında bir diğerinden sökülerek zincirin büyüklüğü ve bütünlüğü sona ermiş olacak. Bizler de buna benzeriz. Büyüklüğümüz, gücümüz ve bütünlüğümüzü bozmadan birbirimize kenetlenmeliyiz, kendi egolarımıza değil. Bahai toplumu, kurumları, yerel, ulusal ve uluslararası çapta devletin kurallarına karşı gelmeden, yıkıcı ve bölücü olmayan tüm sivil toplum örgütleri, resmi

kurumlar ve eğitim kurumları ile büyük bir işbirliği içinde. Bu işbirliğini yaparken amacı kendi adı değil, ortak ihtiyaç ve kalkınmanın yapılandırılmasında semti, mahallesi, ili, ilçesi, ülkesi ve dünya çapındaki zorluklarda yardımcı olmak. Bahai toplumunun Türkiye genelinde yaptığı çalışmalar, gençlik, kadın, çocuk, aile, gibi değişik komisyonlar bazında yürütülüyor. Bu komisyonlarda da insan hakları, kadın hakları, çocuk hakları, doğa, ekonomik sorunlara çözüm, birey, kurum ve toplum arasında diyalog kurma sistemlerini genişletmek gibi çalışmalar yapılıyor.

"Mağdur kesimler birbirine karşı üç maymunu oynuyor"

Başkent Kadın Platformu ve aynı zamanda STGMD üyesi olan Fatma Akdokur bize başörtülü kadınların yaşadığı sorunları anlattı...

Türkiye'de genel olarak din ve inanç özgürlüğünün durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türkiye'de din ve inanç özgürlüğü meselesi, Cumhuriyet dönemi politikaları ve bilhassa laiklik uygulamaları sebebiyle hâkim zihniyetin ve mağdur kesimlerin birbirini sobelemeye çalıştığı oldukça girift bir durum arz ediyor. Bilhassa mağdur kesimlerin birbirine karşı vaziyet alıştırma takındıkları tavır ve tutum, üç maymunu oynama şeklinde gerçekleştiği için, Kemalist lâikçi hâkim zihniyetin oyunu yakın zamana kadar hep tutmuş görünüyor. Ancak son yıllarda sivil toplum çalışmalarının ve farklı fikir / yaşam tercihlerine sahip grupların ortaklaşarak yapmaya çalıştıkları bazı faaliyetlerle birbirleri ile görüşme ya da tanışmaların sonucu olarak ülkenin gündemindeki pek çok meselede olduğu gibi din ve inanç özgürlüğü sahasında da bir netleşme, bir billurlaşma söz konusu. Cumhuriyetin kurucu unsurunun Sünni Müslüman kimlik olarak belirlendiği bir ülkede, gelinen nokta itibarıyla ne Sünni Müslüman kimlik, ne Alevi kimlik ve ne de ülkenin farklı inanç sahibi gruplarının durumu bizatihi mensupları tarafından memnuniyet verici görülmediği gibi, hâkim zihniyet de ortaya çıkarmaya çalıştığı modelden çok memnun değil. Dolayısıyla sıralamaya çalışacak olursak din ve inanç özgürlüğü meselesinde Türkiye'deki Müslümanlar, Aleviler, Hıristiyanlar ve herhangi bir dine inanan insanları çeşitli düzeyde ve düzlemde sorunları son yıllarda daha bir açıklıkla ve yüksek sesle dillendiriliyor; bu durum hem var oluş hem de sorunlar bağlamında mağdur kesimlerin birbirini fark etme, dinleme ve anlama kanallarını işler hâle getiriyor. Esas itibarıyla Türkiye'de inanma, inandığını yaşama, var olma ve varlığını sürdürme –zira rahiplerin öldürüldüğü bir ülkedeyiz, - ya da inanmama hakkı bağlamında pek

çok sorunumuz söz konusu. Müslümanlar, hadi buna Sünni Müslümanlar diyelim, inanç ve yaşam dünyalarının lâik zihniyet tarafından dönüştürülmeye, yönlendirilmeye ve kısıtlanmaya çalışıldığını ifade ediyorlar. Aleviler, kimliklerinin görünmez kıldığını, zorunlu din eğitimi ile asimile edilmeye çalışıldıklarını, Cem evlerinin ibadethane statüsünün

tanınması gerektiğini belirterek bir mücadele yürütmeye çalışıyorlar. Hıristiyanlar, pek çok sorunla beraber, öncelikli olarak varlıkları için en temel unsurlardan biri olan din adamı yetiştirme imkânı sadedinde ruhban okulunun açılmasını istiyorlar. Tabii bütün bunlar arasında sıkışıp kalan inanmama hakkı talebi, nüfus cüzdanlarında din hanesinin kaldırılması yönündeki istekler ve benzeri pek çok şeyi Türkiye'deki din ve inanç özgürlüğü bağlamında sorun alanları olarak sayabiliriz.

Din ve inanç özgürlüğünün hayata geçmesi noktasında kadınların yaşadığı özgül sorunlar neler?

Şüphesiz yukarıda sıralamaya çalıştığım kesimlerin tamamının kadınlarının bu bağlamda birebir ne tür sorunlar yaşadığı konusunda bir şeyler söylemem olanaksız. Ancak öncelikle birlikte olduğumuz STK ya da sivil gruptan arkadaşların, kadına özgü olmayıp, genel olarak inanan insanlara karşı çoğunluğun çeşitli baskı ya da dolaylı yaptırımlarıyla karşılaştıkları yönündeki şikâyetlerini zaman zaman dile getirdiklerini biliyorum. Ayrıca kadınlara yönelik din üzerinden geliştirilen kılık-kıyafete ilişkin baskı da dikkate değer. Birkaç gün önce ajanslara geçen İspanya'da bir kadına başörtüsü takması yönünde baskı yaptığı belirlenen bir imamın hapis cezası ile cezalandırıldığı yönündeki haber de bize göre önemli bir gelişme. Tam da bu noktada, ülkemizdeki tersine bir durum, din ve inanç özgürlüğünün hayata geçirilmesinde önemli bir problematik olarak önümüze çıkıyor. Kendi Müslüman kadın kimliğimle de ilintili olarak doğrudan karşılaştığım ve on yıllara

3 Aralık Dünya Engelliler Günü

1992 yılında Birleşmiş Milletler aldığı bir kararla, 3 Aralık gününü "Uluslararası Engelliler Günü" olarak ilan etti. Ardından 3 Aralık "engellilerin topluma kazandırılması ve insan haklarının tam ve eşit ölçüde sağlanması" amacıyla tanındı.

uzanan bu mesele, kadınların başörtüsü kullanma, dolayısıyla başörtülü olarak öğrenim görme ve çalışma hayatında yer alma hakkının yok sayılması. Bu mesele, son aşamada, 28 Şubat post-modern askeri darbesi ile başörtüsü kullanan kadınların hayatını pek çok yönden doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen, sınırlayan ve hatta varlıklarını tehdit eden bir hâl almış durumda. Aslında biz, dinî hayat bağlamında, yeniden değerlendirilmeye ihtiyaç olduğuna inandığımız pek çok kadın merkezli mesele olduğunu görüp yanlış bir dindar kadın algı ve anlayışının sorgusunu yapmak isterken, ne yazık ki başörtüsü yasakları bizi bütün bu sorunlarla yüzleşmekten uzaklaştırıp başörtüsü meselesine hapsetmiş durumda. Zira bu yasakların kalkması ertelenemez ve ötelenemez bir âciliyet kesbediyor. Kadının birey olarak bir kimlik geliştirebilmesi, sosyal, ekonomik ve siyasi bir aktör olarak toplumda varlığını gerçekleştirebilmesi, öncelikle onun öğrenim ve çalışma haklarından engelsiz bir şekilde istifadesine dayanıyor.

Başkent Kadın Platformu kadınların din ve inanç özgürlüğü konusunda neler yapıyor?

Başkent Kadın Platformu, kuruluş ilkeleri ve üstlenmek istediği misyon itibarıyla esasta bir kadın hakları derneği.

Kadınlar olarak yola çıkarken hem içinde yaşadığımız toplum ve sistemi, hem de dinî yaşam ve din algıları bağlamında bir sorguyu, gerekiyorsa yeniden inşa yolunda katkı sunmayı hedeflemiştik. Ancak üyelerimizin çoğunluğunun çalışan başörtülüler olması ve hemen hemen kuruluş yılımıza denk gelen yaygın başörtüsü yasaklarıyla mücadele sürecinde etkin rol üstlenmemiz, platformumuzun yalnızca başörtüsü ile ilgilenen bir kuruluş olarak algılanmasına yol açtı. Bu bağlamda din ve inanç özgürlüğü konusunda çalışmalarımızın ağırlıklı kısmını başörtüsü yasaklarının kaldırılması oluşturuyor. Ancak farklı pek çok zeminde çeşitli yerli ve yabancı STK'ların din ve inanç özgürlüğü alanında yaptığı eylemler, araştırma, atölye çalışmaları ve projeleri çerçevesinde üyelerimizin katkı ve katılımı da söz konusu.

Başörtüsü sorununun çözümü için örgütünüzün önerisi ne?

Biz başörtüsü yasaklarını, kadınların gerek öğrenim gerek çalışma haklarını kullanmalarının önündeki en temel engellerden biri olarak görüyoruz. Dolayısıyla, sınırlayıcı herhangi bir husus olmaksızın, bilhassa kamusal alan tartışmaları bağlamında hizmet alan ve veren ayrımı yapılmaksızın, kadınların önündeki bu fiilî yasağın uygulamasına son verilip, özgürlüklerinin anayasal güvence altına alınması gerektiğini düşünüyoruz ve savunuyoruz.

"Müslümanlar Êzîdîler'i dışlıyor"

Kendisi de Türkiyeli bir Êzîdî olan ve Almanya'da yaşayan Avrupa Parlamentosu Eski Üyesi, kadın hakları aktivisti Feleknas Uca ile yaptığımız Kürtçe söyleşinin Türkçe çevirisini okuyacaksınız.

Türkiye'de yaşayan farklı din ve inanç gruplarının, dinlerini yaşama ve kendilerini özgürce ifade etme koşulları var mı? Türkiye'yi ve Avrupa'yı din ve vicdan özgürlüğünü ifade etme açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Dışarıdan siyaset yürüten bir temsilci olarak, Türkiye- Avrupa arasında çalışmalar yürüten komisyonda yer alan ve çalışmalar yürüten bir kişi olarak; Türkiye'deki fotoğrafa baktığımızda yüzde 90'ı Müslüman bir fotoğraf ortaya çıkıyor. Êzîdîlere, Hristiyanlara, Alevilere, Keldanilere, Ermenilere, Süryanilere baktığımız zaman bunların ibadetlerini özgürce yapabilmesi için imkan verilmiyor. Her köyde bir camii var. Ama Aleviler ve Êzîdîler için düzenlenmiş bir ibadet yeri yok. Yüzde 90 Müslüman bir kesim var dediğimiz zaman sadece yüzde 10'luk bir kesim mi Alevi, Süryani, Êzîdî, yani farklı inançlardan! Doğru olmayan bir veri çıkıyor karşımıza. Bu veri ışığında görüyoruz ki din derslerini çocuklara zorunlu olarak veriyorlar. Diğer inançlardan olan her çocuk da din derslerine mecbur katılmak zorunda kalıyor. Onun için Türkiye'de din ve inanç özgürlüğü yok.

Türkiye, Avrupa'da Müslüman bir ülke olarak görülüyor. Bence Türkiye'de 5 yıl öncesine kadar bir kadın kendisini daha rahat ifade edebiliyordu. Ama AKP geldiğinden beri nereye giderseniz bakıyorsunuz bütün kadınların başı kapalı. Evet, kabul ediyoruz bu ülke Müslüman bir ülke, altyapısı öyle, ama son yıllarda

görüyoruz ki gün geçtikçe Türkiye İslamî yaşamak açısından İran ile rekabete girmiş durumda. En basit örneği, pazara alışverişe gittiğinizde bakıyorsunuz ki tüm moda tesettür üzerine kurulu, gelinliklerde bile bunu görebiliyorsunuz.

Avrupa'da ise her inancın kendi ibadethanesi var, sorunsuz bir şekilde ibadetlerini yapabiliyorlar. Hatta bazı yerlerde devlet finansman da sağlıyor. Tabii Avrupa'da da bazı okullarda çocukların türbanlı gelmesi yasak. Örneğin, Fransa ve Belçika'da yeni bir kanunla türbanlı çocukların okula girmeleri yasaklandı. Ama bu durum din ve inanç özgürlüğünün olmadığı anlamına gelmiyor. Ben de siyaset çalışmaları içindeki bir kadın olarak, kadının tamamen kapanmasına karşıyım. Çünkü bu aile ve toplum tarafından baskı ile kadın üzerine farz kılınan bir şey.

Daha önce tüm Kürtlerin inancı Êzîdî idi. Êzîdîlerin başından 72 tane ferman geçti. 73'üncü ferman da Şengal'daki fermanıdır. Şu an Türkiye'de 450- 500 Êzîdî yaşıyor.

Viranşehir, Batman, Beşiri ve Midyat'ın Êzîdî köylerinde yaşıyorlar. Türkiye'den giden Êzîdîler de kendi inançlarını özgürce yaşayamadıkları için gittiler. Avrupa Êzîdîlerinin kendilerine ait Êzîdî evleri var. Taziyelerini, beyitlerini, ayinlerini, törenlerini ve bayramlarını Êzîdî evlerinde yapıyorlar. Türkiye'dekiler ise; aynı şehirde yaşayan çok sayıda Êzîdî olamadığı için bir araya gelmekte sorun yaşıyorlar. Ayrı ayrı

Çanlar inanç özgürlüğü için çaldı

Van'da bulunan ve 2007 yılında müzeye çevrilen tarihi Akdamar Kilisesi'nde Türkiyeli Ermeniler 95 yıl aradan sonra ilk kez buluşup ayin yaptı. Ayine yüzlerce Ermeni katılırken kalabalık bir basın grubu ayini izledi. Van Gölü'nde bulunan adada 10'uncu yüzyılda inşa edilen kilise, Türkiye'deki inanç ve kültür zenginliğinin yaşayan kanıtlarından. Devlet yetkililerinin yılda bir kez ayin yapılmasına izin verdiği kilisedeki ilk buluşma yoğun bir ilgi ile gerçekleşti.

İkinci ayin ise Diyarbakır'daydı. Ortadoğu'nun en büyük Ermeni Kilisesi olan Surp Giragos Kilisesi'nden 30 yıl aradan sonra ilk kez dua sesleri yayıldı. Restorasyon çalışmaları devam eden kiliseyi çok sayıda Diyarbakırlı Ermeni ziyaret etti.

Türkiye Ermenileri Patrik Genel Vekili Aram Ateşyan; "Bayramlarda yer bulabilmek için annemiz bizi gece burada yatırıyordu. Bugün o kalabalıktan mahrumuz ama onların ruhları buradadır, bizimle birlikte" diye konuştu. Ateşyan, kilisenin onarımı için tüm dünyadan destek istediklerini, önemli yıl aldıklarını anlattı. Ateşyan, "Gelecek yıl tıpkı

Akdamar'daki kilisede olduğu gibi burayı da görkemli bir törenle ibadete açacağız. Burada bizim başka bir mutluluğumuz var çünkü bu kilise bizimdir, elimizden alınmış bir kilise değildir. Önümüzdeki yıl umarım büyük bir kalabalıkla ayini burada gerçekleştiririz" dedi.

Zorunlu din dersi istemiyoruz

İzmir Alevi Yol Kültür Derneği, zorunlu din dersinin kaldırılmasını talep etti. İzmir Alevi Yol Kültür Derneği Genel Başkanı İzzet Özketen tarafından yapılan basın açıklamasında Sünni zorunlu din derslerinin insan haklarına aykırı olduğu ve Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve kendi yasalarınca mahkum edilmesi gerektiği ve hiç kimsenin devlet zoruyla başka bir inancı öğrenmeye ya da seçmeye zorlanamayacağı vurgulandı.

Özketen açıklamasında: "Devlet, inanç devleti olamaz. Bir inancın dayatmacısı hiç olamaz. Ancak herkesin gözü önünde 50 yıldır başlayan ve son 8 yıldır gelişen durum budur. Devletin din örgütü ve kurumları olamaz. Bütün bunların doğrudan mağduru olan Alevilerin örgütlerinden biri olan Alevi Yol Kültür Derneği olarak, bilimi ve aklı öne çıkaran, bilimsel ve laik eğitimi savunan herkesi, bu sorunun bir mağduru haline geldiğini fark ederek zorunlu din derslerine güçlü bir şekilde hayır demeye çağırıyoruz." dedi.

Toplumsal cinsiyet gündem kadın cinayetleri

Aydın-Söke Kadın Sığınmaevi Derneği'nin ev sahipliğinde düzenlenen 13'üncü Kadın Sığınakları ve Danışma / Dayanışma Merkezleri Kurultayı 17 Aralık'ta Söke'de toplanıyor. Kurultayın bu yıl ana gündemi kadın cinayetleri. Kadın örgütleri, uzun süredir, kadınların cinsiyetleri nedeniyle şiddet gördüklerini, öldürüldüklerini ve bu nedenle kadın örgütlerinin davalarda taraf kabul edilmesi gerektiğini savunuyor.

Aydın-Söke Kadın Sığınmaevi Derneği'nin ev sahipliğinde düzenlenecek 13. Sığınaklar ve Da(ya)nışma Merkezleri Kurultayı, kadına yönelik şiddete karşı mücadelenin

Türkiye'deki en geniş platformu.

Kurultay aile içinde kadına yönelik şiddete karşı mücadelenin

güçlendirilmesini, sığınak ve danışma/ dayanışma merkezlerinin kadın ve çocukların şiddetten uzak bir yaşama geçişlerini sağlayacak bir işleve kavuşmalarını, feminist yöntemlerle yürütülmesini, kadın örgütlenmeleri arasında dayanışma ve paylaşımların geliştirilmesini hedefliyor.

Kurultayın düzenleyicileri arasında Mor Çatı, Akdam, Antalya Kadın Dayanışma Derneği, ÇEKEV, İzmir Kadın Dayanışma Derneği, Kapadokya Kadın Dayanışma Derneği, Muş Kadın Derneği, Kamer Vakfı, Selis, VAKAD, Van Saray Kadın Derneği, Söke Kadın Sığınmaevi Derneği, KADAV, Şahmaran Kadın Dayanışma ve Araştırma Merkezi Derneği ve ELDER bulunuyor.

MorEl, STGM'de kavramları tartıştı

MorEl Eskişehir LGBTT Oluşumu, 31 Ekim'de STGM Eskişehir YDM'de "Kavramlar Atölyesi" gerçekleştirdi. Yaklaşık 25 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen atölye, ilk olarak kısa bir tanışma oyunuyla başladı. Tanışmanın ardından "Toplumsal Roller" oyunuyla atölye devam etti. Oluşturulan iki kişilik gruplardan çeşitli durumlardaki ve farklı kimliklerdeki kişilerin kısa skeçlerle canlandırılması istendi. Her grup kendisine ayrılan 5 dakikalık sürede kimlikleri nasıl algıladıklarını atölyeye katılan herkesle paylaştı. Oldukça ilgi gören oyun, tüm grupların performansının izlenmesiyle tamamlandı.

Oyunun ardından izlenen "Cinsiyet Belası" videosuyla da "transgender" ve "queergender" gibi son zamanlarda daha sık kullanılmaya başlanan kavramlara açıklık getirilmeye çalışıldı. Video gösteriminin bitiminde ise kavramlarla ilgili çeşitli tanımların ve önyargıların sorgulandığı yaklaşık iki saat süren bir tartışma gerçekleştirildi. Kavramlarla ilgili eğlenceli oyunlar ve sorgulayıcı tartışmalarla geçen atölye, devamının yapılması isteğiyle son buldu.

İnsan hakları

Dikili'de Barış ve Demokrasi Sempozyumu

İsveçli parlamenter ve Yunanlı konukların bulunduğu Barış ve Demokrasi Sempozyumu'na Bergama Çevre Platformu, Dikili Halk Eğitimi Merkezi, Sendikalar, dernek temsilcileri, Eğitim-Sen, Dikili Engelliler Derneği, Dikili Kadın Dayanışma Derneği, Dikili Atatürkçü Düşünce Derneği, Dikili Hacı Bektaş Veli Derneği ve vatandaşların yanı sıra kamu kurum ve kuruluşlarla parti temsilcileri katıldı.

31 Ekim'de düzenlenen sempozyumda Gülsüm Bilgehan'a, Proje Sorumlusu Adnan Can'a, Olof Palme International Center'dan Helin Şahin'e ve Mezo-Der Başkanı Turgut Alaca ve sempozyum konuşmacılarına Dikili Belediye Başkanı tarafından Olof Palme Barış Plaketi verildi.

YÖK'ün üniversitelerde estirdiği terör sürüyor

Eğitim Hakları Derneği, Yüksek Öğrenim Kurulu'nun (YÖK) 29'uncu kuruluş yıldönümü nedeniyle 6 Kasım'da dernek binasında bir basın açıklaması yaparak "12 Eylül ile hesaplaşmanın dillerden düşmediği bu günlerde 12 Eylül 1980 darbesinin ürünü olan YÖK'ün halen dimdik ayakta olduğunu" belirtti.

Eğitim Hakları Derneği Yönetim Kurulu adına konuşan Eşbaşkan Ozan Devrim Yay, "tüm sözde demokratikleşme söylemine rağmen, YÖK aracılığıyla 12 Eylül'ün baskıcı yüzünü üniversitelerde halen görmekte olduğumuzu" vurguladı.

Biri henüz iki gün önce olmak üzere Eskişehir üniversitelerinde özel güvenlik birimleri ve polis tarafından öğrenciler üzerinde uygulanan baskılar ve saldırıları eleştiren Dernek Eşbaşkanı Yay dernek olarak taleplerini şu şekilde sıraladı:

"Üniversitelerde özel güvenlik birimleri ve polis tarafından estirilen terör bir an önce durdurulmalı, 12 Eylül kalıntısı disiplin yönetmeliğiyle eğitim hakları ihlal edilen öğrencilerin mağduriyeti derhal giderilmeli, tüm bunların başlıca kurumsal sorumlusu olan YÖK, adıyla ve zihniyetiyle ortadan kaldırılarak üniversitelerde gerçek demokratik ve bilimsel eğitimin önü açılmalıdır."

Kağıt toplayıcıları sigorta istedi

Antalya Çağdaş Romanlar Sosyal Yardımlaşma, Dayanışma ve Kültür Derneği, kağıt toplayıcılarına yerel yönetimler tarafından sigorta yapılmasını istedi. Yerel yönetimlerin ya da kati atıkları satın alan şirketlerin kağıt toplayıcılarını sigortalı yapmaları gerektiğini savunan Uçakdağ, "Kağıt toplayıcıları da kenti temizliyor. Belediyenin yapması gereken görevlerden birini gerçekleştiriyor. Ancak yıllardır kağıt toplayıcıları 'hırsız'

muamelesi görüyor. Kağıt toplayıcıları sadece ekme peşinde" dedi.

Derneğin Başkan Yardımcısı Fatma Şirin de, kağıt toplayıcılarının ciddi sağlık problemleri yaşadığını söyledi. Şirin, "Kağıt toplayıcıları üniformalı hale getirilerek sigortalı bir şekilde çalıştırılmalı. Sağlık problemi yaşayan bir çok kağıt toplayıcı ve onların çocukları parasızlık nedeniyle hastanelerde tedavi göremiyor" dedi.

Çevre Hakkı

Pedalli protesto

Tüketiciyi Koruma Derneği (TükoDer) ve Çevre Derneği üyeleri, küresel iklim değişikliğine dikkat çekmek için bisikletleriyle eylem yaptı. TükoDer Şube Başkanı Sülahi Özalp, "Zehirli gaz salınımlarını en aza indirmek için toplu taşıma araçlarını ve çevre dostu bisikletleri kullanmalıyız" dedi. "350 Hareketi" isimli girişim tarafından organize edilen eylemde, halen 350 ppm olan dünya karbondioksit seviyesinin, ölümcül nokta olan 390'a ulaşmaması, 350'nin altına indirilmesi için dünyaya çağrıda bulunulacak.

Adalar Migros'un önünde 6 Eylül Pazar günü düzenlenen eylem TükoDer ve Çevre Derneği'nin çok sayıda üyesi, bisikletleri ile katıldı. Dünyanın insanlar tarafından hoyratça kirletildiğini ve doğanın dengesinin bilinçsizce bozulduğunu söyleyen TükoDer Şube Başkanı Sülahi Özalp, küresel iklim

değişikliğinin seller, fırtınalar gibi birçok felakete neden olduğunu kaydetti. Küresel ısınmanın her yıl 2 derece arttığını belirten Özalp, "Atmosferdeki karbondioksit miktarının üst limit değeri 350 iken, bu değer bugün 387 birime ulaşmıştır. Bu da 2040 yılında ülkemizin çölleşeceğine işaret etmektedir" şeklinde konuştu. Önlem olarak yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasının gerekliliğine değinen Özalp, "Biz bisiklet kullanarak küresel iklim mücadelemize başlıyoruz" açıklamasını yaptı.

Engelli Hakları

Engelli olmak

Avrupa Birliği ve Türkiye arasında sivil toplum diyalogunun geliştirilmesi, engellileri daha iyi anlayabilmek ve onların sorunlarına çözümler üretebilmek amacıyla Antalya Gönüllüler Derneği, Türkiye Sakatlar Derneği Antalya Şubesi ve Avrupa Türk Engelli Derneği Hamburg'un ortaklaşa hazırladığı "Avrupa ve Türkiye'de Engelli Olmak" projesi kapsamında

5-6 Kasım tarihleri arasında bir dizi etkinlik gerçekleştirildi.

Proje kapsamında kurulan fuarın açılışında bir konuşma yapan Antalya Gönüllüler Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Akgün Keskin, gerçekleştirilen proje ile Türkiye'deki engelli vatandaşların haklarını savunmak, Avrupa'da yaşayan engellilerin haklarını ve yaşam biçimlerini tartışarak Türkiye için örnek oluşturmayı hedeflediklerini belirtti.

Hayvan Hakları

Hayvan koruma mevzuatı hayvanları korumuyor

Eskişehir'deki hayvanseverler İzmir Bornova'da üniversite öğrencilerinin bir kediyi döverek öldürmesine tepki olarak 16 Ekim'de oturma eylemi gerçekleştirdi. Porsuk Bulvarı'nda yapılan eylemde Eskişehirli hayvan

dostları adına konuşma yapan Ayten Tutkun, hayvanlara eziyet eden, şiddet uygulayan, tecavüz eden ve vahşice katleden insanların toplum içinde dolaşmalarından rahatsız olduklarını dile getirdi.

Tutkun, dünyanın sadece insanlara ait olmadığını bilmesini ve hayvanlara yapılan işkencenin kabahat değil, suç olduğunu ve Hayvanları Koruma Kanunu ve ilgili yönetmeliğin hayvanları korumadığını kaydetti.

Mevzuat

Bir insan hakkı olarak din ve inanç özgürlüğü

Türkiye’de farklı dinsel grupların ve bu gruplara bağlı bireylerin sorunlarının Türkiye’deki daha genel sorunlarla ilişkili olduğuna kuşku yok. Hukukun üstünlüğü, daha fazla demokrasi, farklı dinsel kimlikleri bir tehdit olarak gören belirli bir milliyetçilik anlayışı, dinsel dışavurumları özel alanda sınırlı tutma eğilimi gibi meselelerin çok önemli olduğu ve Türkiye’nin, toplum olarak, bunları yeniden değerlendirmek ve insan haklarıyla uyumlu bir şekilde yeniden yorumlamak zorunda olduğu açık. Öte yandan, bu gibi zihniyet değişiklikleri zaman alır ve siyasi iradenin kararlılığını gerektirir. Oysa, din ve inanç özgürlüğünün korunması ertelenmemeli, ana akım insan hakları korumasının bir parçası olmalıdır.

Din ve inanç özgürlüğünün kapsamının uluslararası hukuk ışığında daha doğru anlaşılması ve bu şekilde uygulanmasına büyük ihtiyaç var. Bu gerçekleştiği takdirde birçok inanç grubunun ve bireyin yaşadığı sorunlara çözüm bulunmuş olacak. Din ve inanç özgürlüğü inananlar için olduğu kadar inanmayanlar ve dine karşı ilgisiz insanlar için de yaşamsal öneme sahiptir. Bireylerin düşünce ve vicdan özgürlüğü sınırsız olarak korunur, yani insanlar istediğine inanmakta ve inancını değiştirmekte özgürdür. Bu nedenle, belirli dinsel öğretilerin zorla öğretilmesi de (indoktrinasyon) yasaktır. Bu hak tek başına ya da topluca, açıkça veya özel ibadetle, öğretim, uygulama ve kutlamalarla din ve inancı açıklama özgürlüğünü de içerir. Din ve inancı açıklama özgürlüğü belirli gerçeklerle, demokratik bir toplumda zorunlu sayılabilecek tedbirlerle ve ancak yasayla sınırlanabilir.

Türkiye’de birçok inanç grubu tarafından dile getirilen talepler din ve inanç özgürlüğünün temel taşlarını oluşturur. Din görevlisini yetiştirme, tüzel kişilik kazanma, ibadet yeri açma, dini yayma, hayır kurumları kurma, dini öğretme ve bu amaçla özgürce kitap basma, dinsel sembollerin kullanılması, ruhani liderlerin seçilmesinde özgürlük ve benzeri talepler uluslararası hukukta din ve inanç özgürlüğü hakkı altında korunur. Öte yandan, Türkiye’de bu hakların kullanımı önünde ciddi engeller vardır. Engellerin bazıları mevzuattan, bazıları ise mevzuata karşın idari kararların kısıtlayıcı bir biçimde alınması ve uygulamadaki sorunlardan kaynaklanır. Örneğin, din görevlisi yetiştirmek için gerekli eğitimin özgürce yapılabilmesi için, olasılıkla, anayasal değişikliğin yanı sıra yasal değişiklikler de gerekir. Aleviler’in, Protestanlar’ın ve Yehova’nın Şahitleri’nin ibadet yerleri açabilmeleri için ise bu düzeyde bir değişiklikten çok, gerekli idari kararların tarafsızlıkla alınması konusunda ilerleme kaydedilmesi

şarttır. Askerlik hizmetine vicdani red taleplerinin, insan hakları yükümlülüklerine uygun bir şekilde ele alınabilmesi için vicdani red hakkıyla ilgili bir yasal düzenleme acilen gerekmektedir. Farklı konularda uzun vadeli düzenlemeler üzerinde de düşünmek, tartışmak ve toplumsal mutabakat arayışı zorunludur. Örneğin, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın görevi, denetimi, özerkliği ve bu kuruma tüm vatandaşların vergileriyle sağlanan mali destek. Kuşkusuz, bu çerçevede vatandaşların eşitliği, din ve inanç özgürlüğü konusunda belirli bir ölçüde zorlanmaları ve devletin tarafsızlığı gibi pek çok konuda hali hazırda dile getirilen sorunlar vardır.

Dinsel özgürlüklerin tam anlamıyla korunması için laiklik yerine, yasal bir ilke olan tarafsızlık ilkesi üzerinde durulması daha yararlı olacaktır. Din ve inanç özgürlüğü için tarafsız, bütün dinlere ve dinsizliğe karşı eşit uzaklıkta bir devlet şarttır. Herhangi bir dini görüş veya grubu finansal olarak veya farklı veya kolaylaştırıcı uygulamalarla desteklemek tarafsızlıkla bağdaşmaz. Türkiye’de devletin bu konuda tarafsızlaşması konusunda atılması gereken pek çok adım vardır.

Türkiye’de, birçok konuda olduğu gibi, düşünce, din ve vicdan özgürlüğüne de bütünsel bir şekilde bakmakta zorlanıyoruz. Talepler tek boyutlu bir şekilde dile getirilip buna göre düzenleme yapılması bekleniyor. Oysa, yapılması gereken dinsel gruplara ve dinsel dışavurumlara uluslararası hukukla uyumlu olarak serbestlik tanımak olmalıdır.

Türkiye’nin uluslararası hukuk yükümlülüklerine karşın din ve inanç özgürlüğü hakkını tam anlamıyla yerine getirememesinin önündeki engellerden

bazılarının toplumsal hoşgörüsüzlük ve bürokrasideki direnç olduğu sıklıkla dile getirilir. Oysa, bu dinamikler inanç özgürlüğü ve bunu gerçekleştirmeye yönelik düzenlemelerin derinliğini ve önemini değiştirmiyor, bunlara sadece yeni boyutlar ekliyor. Dolayısıyla, bu gibi açıklamalar din ve inanç özgürlüğünün korunmasının ertelenmesi için kabul edilebilir gerekçeler olamaz.

Sivil toplumun bir parçası olan inanç gruplarının birlikte çalışması, ihtiyaç ve taleplerini insan hakları diliyle ifade ederek hükümet ve topluma seslerini duyurmaları çok etkili ve bilgilendirici olacaktır. Bu amaçla, düşünce, din ve inanç özgürlüğü etrafında oluşturulabilecek ortak projelerin hayata geçirilmesi, yeni anayasa tartışmaları çerçevesinde daha da fazla önem kazanmaktadır.

Bu sayıdaki Mevzuat bölümü Finlandiya’da bulunan AAbö Akademi İnsan Hakları Enstitüsü’nde din ve inanç özgürlüğü konusunda doktora yapmakta olan Mine Yıldırım tarafından hazırlandı.

Sivil Aktivistler Turgut Alaca (Mezopotamya Kültür ve Dayanışma Derneği)

Bu sayının konusu din ve inanç özgürlüğü olunca Sivil Aktivistler'in konuğu Hristiyan Süryani aktivist Turgut Alaca oldu. Aynı zamanda Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği üyesi de olan Alaca uzun yıllardır Süryaniler'in kültürel hakları için emek veriyor. Turgut Alaca ilk, orta ve lise öğrenimini Diyarbakır'da tamamladıktan sonra Hristiyan oldukları için yaşadıkları baskılara daha fazla dayanamayarak 1972 yılında ailesiyle birlikte istemeden de olsa İstanbul'a göç etti. 1996 yılında İstanbul'da Çevre Radyosu'nda Süryani kültürü üzerine programlar yapan Alaca, 1999 yılında Diyarbakır Fotoğraf Grubu ile Anadolu'nun Solan Rengi Süryaniler adlı fotoğraf sergisini düzenledi. Sergi İstanbul, Ankara, Diyarbakır, Tunceli ve son olarak da İsviçre'de sergilendi. Turgut Alaca daha sonra Süryani halkı için bireysel olarak çalışmalarını sürdürdü. 2004 yılında Türkiye'deki Süryanilerin ilk sivil toplum örgütü olan Mezo-Der'i (Mezopotamya Kültür ve Dayanışma Derneği) kurdular. 2005 yılında Mezo-Der, İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi ile ortaklaşa Süryaniler ve Sorunları konulu bir sempozyum düzenledi. Halen İstanbul'da yaşayan ve serbest mesleklerle uğraşan Alaca'ya, geçtiğimiz ay Olof Palme International tarafından Barış Plaketi verildi. Mezopotamya halklarından biri olan Süryaniler'in kökeni 5 bin yıl öncesine kadar gidiyor. Hristiyanlığı kabul ettikten sonra yıllarca yaşadıkları baskı nedeniyle bugün dünyanın farklı bölgelerinde dağınık bir şekilde yaşıyorlar.

Neden Diyarbakır'dan İstanbul'a zorla göçmek zorunda kaldınız?

Diyarbakır'da Cumhuriyet öncesi dönemde 15-20 kilise ve oldukça fazla Müslüman olmayan halk vardı. Ancak benim çocukluğuma kadar ancak dört tanesi ayakta kalabilmişti. Bunlardan biri Süryani, biri Ermeni, biri Keldani kilisesi, diğeri ise Protestan kilisesiydi. Bu azalışın nedeni tabii ki göçtü. Neden göç ettiğimize gelince, etnik kökene dayalı bir baskı olmasa da, din farkı nedeniyle, yani Hristiyan olduğumuz için maruz kaldığımız baskılar vardı. Bu baskıları okulda, sokakta, iş yerlerinde, yani yaşamımızın her yerinde yaşıyorduk. Kilise ve din adamlarına yapılan saldırılar da oluyordu, baskı bazen şiddete bile dönüşebiliyordu. Bu nedenlerden dolayı 1970'li yılların başında Diyarbakır'dan İstanbul'a göç ettik. Sadece fiziksel olarak değil, sosyal yaşantımızı, kültürümüzle birlikte göç ettik. Örneğin bizim zamanımızda var olan ipekkilik zanaatı bizden sonra yok oldu.

Türkiye'deki Süryaniler'in ilk örgütlenmesi Mezo-Der mi? Eğer öyleyse, bu kadar geç kurulmasının nedeni nedir? Ve neden derneğin isminde Süryani sözcüğü geçmiyor?

Evet, Türkiye'deki Süryanilerin ilk örgütlenmesi Mezopotamya Kültür ve Dayanışma Derneği (Mezo-Der). Gerçekten de geç açılmış bir dernek olduğunu söyleyebiliriz. Tarihi çok eskilere dayanan bir halk olan Süryaniler uzun yıllar boyunca ana yurtları olan Mezopotamya'da yaşamışlar. Daha sonra İstanbul, Avrupa ve Amerika'ya göç etmişler. Yani örgütlenme dışında daha hayati ihtiyaçları ön plana geçmiş. Türkiye dışında yaşayan Süryanilerin örgütlenmeyle ilgili fazla sıkıntısı olmamış, birçok sivil örgüt kurmuşlar. Ancak Türkiye'de azınlıklara verilemeyen haklar, ağır aksak işleyen demokrasi nedeniyle bu oldukça zor oldu. Tabii ki Hristiyan dinine mensup olan bu halk uzun yıllar boyunca sivilleşmekten daha çok kilise bünyesinde yaşadılar. Bu koşullarda 'örgüt' kelimesi bile ürkütücü bir hale geldi, örgütlenmekten kaçınıldı. Mezopotamya'da yaşayan en eski halklardan biri olan Süryaniler arasında düşünce ayrılıklar yüzünden bazı ayrılımlar yaşandı. Süryani, Asuri, Keldani ve Nasturi gibi farklı isimler altına giren halkımız için bir isim seçmenin yanlış olacağını düşündük ve derneğimiz için tümünü genelleyen bir isim olarak Mezopotamya'yı kullandık. Dernek üyelerimiz arasında farklı mezheplerden birçok üyemiz mevcut.

Süryaniler'in Türkiye'de yaşadığı sorunlar neler? Son dönemde sorunlarda azalma yaşandı mı?

Süryanilerin Türkiye'de yaşadığı problemler diğer azınlıklardan çok da farklı değil. İster etnik ister dini kimliği yüzünden olsun, Türkiye'de yaşayan ve "farklı" olan herkes gibi birçok ayrımcılıkla karşı karşıya kalıyor. Bazı devlet kuruluşlarında çalışmamıza izin verilmeyerek, askeri ve polis teşkilatına girmemiz engellenerek iş imkanlarımız kısıtlanıyor. Mesela anadilde eğitim konusu bizim için çok vahim bir halde. Halihazırda mevcut bir okulumuz olmadığı için çocuklar dil eğitimini ancak evde anne babasından alabiliyor. Bunu sürdürmek çok zor olduğu için, en eski dillerden biri olan Süryanice dili kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya kalıyor. Zorunlu din dersinin kaldırılması en önemli taleplerimiz arasında. Son zamanlarda Süryanilerin tarihi mirası olan manastırlarımızdan birine açılmış olan bazı davalar var. Hem

din hem de turizm açısından önemli bir tarihi ve kültürel merkez haline gelen manastırlarımıza saygı gösterilmesi gerekiyor. Lozan Antlaşması ile güvence altına alınmak istenen azınlık haklarının uygulanması en büyük temennimiz. Son zamanlarda belki dışarıdan bazı açılımlar var gibi görünse de bunlar günlük yaşantımıza henüz yansımış değil.

Türkiye'de Sünni Hanefi Müslüman çoğunluk dışında kalan diğer din ve inanç grupları için din ve inanç özgürlüğü ne durumda sizce?

Maalesef böyle bir özgürlük var diyemiyorum. Yıllardan beri uygulanan yıldıрма ve bastırma politikaları farklı dinlere mensup insanlara tabii ki psikolojik olarak özgürlük hissinden çok uzak hisler veriyor. Camilere sağlanan maddi ve manevi yardımlar kiliselere yapılmıyor, din adamlarımız kesinlikle devletten yardım alamıyorlar. Bu farklı uygulamalar tabii ki kişilerin kendilerini sürekli 'başka' olarak hissetmesine neden oluyor.

Mezo-Der neler yapıyor ve neler yapmayı amaçlıyor?

Derneğimiz Türkiye gibi çok çeşitli kültürlerin harmanlandığı bir coğrafyada Süryani kimliğinin ve kültürünün bütün öğeleriyle tanıtılması ve geliştirilmesi için çalışmayı kendisine görev edindi. Süryani dilinin kullanılması, Süryani müzik ve folklorunun yeni nesillere aktarılabilmesi Mezo-Der'in kültürel çalışmalarının temelini oluşturuyor. Mezo-Der İstanbul gibi büyük bir metropolde dağınık vaziyette yaşayan insanlarımız arasındaki sosyal ilişkileri ve dayanışmayı geliştirmek amacıyla eğlence geceleri, sportif faaliyetler, geziler ve kişisel gelişim çalışmaları yürütüyor. Bu faaliyetlerde, tüzük ve yasalara doğrultusunda, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla dayanışma ve işbirliği içerisindeyiz. Süryanice dil kursları, halk oyunları çalışmaları gibi birçok faaliyetimiz oluyor. Farklı STÖ'lerle projeler gerçekleştiriyoruz. Örneğin kadınlarla ilgili devam eden projelerimiz var. Diasporadaki farklı Süryani dernekleriyle de ortak çalışmalar yapıyoruz.

Örgütünüzün diğer din ve inanç gruplarının örgütleriyle ilişkileriniz nasıl?

Kültürel alanda faaliyet gösterdiğimiz için, din farkı gözetmeden, aynı amaçlarla kulan ve faaliyet gösteren örgütlerle ilişki içinde olmaya çalışıyor ve paylaşımlarda bulunuyoruz.

Hem norm ve çoğunluk olanın dışında bir dinin mensubu olmak hem de bu alanda aktivist olarak faaliyet göstermenin hayatınıza olumlu ve olumsuz etkileri oldu mu?

Tabii ki birçok etkisi oldu. Daha çocukken okulda din dersleri yüzünden anlıyorsunuz farklı olduğunuzu. Gavur diyorlar, size hakaret ediyorlar. Ben de çok etkilenmiştim bu durumdan. Basında çıkan olumsuz haberler de etkiliyor insanı. Okul kitaplarında bile Hristiyanlığı aşağılayıcı yazılar bulunuyor. Bu duygularla büyümek kolay olmadı benim için. Tüm vatandaşlara verilen haklar uygulanırken ayrımcılık yapılması beni çok rahatsız ediyor. Talebimiz elimizden alınan hakların tekrar bize verilmesi. Bu hakları alma mücadelesi için açılan bazı kapılar beni mutlu ediyor ve umut veriyor. Bu alanda aktivist olarak çalışmak da tabii ki bu konularda daha duyarlı olmamı sağladı. Onun dışında farklı sivil toplum örgütleriyle görüşmelerimizde kültürümüzü ve kimliğimizi tanıtmada konusunda sorumlu hissediyorum kendimi.

Mezopotamya Kültür ve Dayanışma Derneği

Büyükkuleli Sokak No: 45 Samatya/İstanbul
Tel: 0212 529 48 55 • Faks: 0212 529 48 57
E-posta: info@mezoder.org • www.mezoder.org

STGM D

Yönetim Kurulu

Yönetim Kurulu Başkanı: Levent Korkut
Başkan Yardımcısı: Ayhan Bilgen
Genel Sekreter: Gürcan Banger
Sayman: Feray Salman
Üyeler: Şeyhmus Diken, İhsan Özbek, Uygur Özemesi

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği adına sahibi: Levent Korkut
Sorumlu Yazışları Müdürü: Gamze Göker
Grafik Tasarım: Gülru Höyük
Karikatürler: Sarkis Paçacı

ISSN 1306-5297

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi

708. Sok. 14/9, 06550
Yıldız Çankaya, Ankara
Tel: (312) 442 42 62 (pbx)
Faks: (312) 442 57 55
e-posta: bilgi@stgm.org.tr
web: www.stgm.org.tr

STGM İstanbul İletişim Ofisi

Meşrutiyet Cad. Kibeleli Sok. No: 3/1
Şişhane Beyoğlu, İstanbul
Tel: (212) 292 00 60 Faks: (212) 292 00 64
e-posta: istanbul@stgm.org.tr
web: http://istanbul.stgm.org.tr

STGM Adana Yerel Destek Merkezi

Kurtuluş Mah. Ziyapaşa Bul. Kızılay Kan Merkezi
Sok. (64010 Sok.) Dr. Muzaffer Ersalan Apt.
No: 14 K: 1 D: 1 Seyhan, Adana
Tel: (322) 453 04 50 - 51 Faks: (322) 453 04 02
e-posta: adana@stgm.org.tr
web: http://adana.stgm.org.tr

STGM Denizli Yerel Destek Merkezi

Saltık Mah. 1521 Sok.
No: 16 D: 1, 20100 Denizli
Tel: (258) 241 60 11 Faks: (258) 241 50 11
e-posta: denizli@stgm.org.tr
web: http://denizli.stgm.org.tr

STGM Diyarbakır Yerel Destek Merkezi

Fabrika Cad. Sümerpark Kampüsü
Kent Gönüllüleri Binası Kat: 1 Diyarbakır
Tel: (412) 226 60 77 Faks: (412) 226 30 65
e-posta: diyarbakir@stgm.org.tr
web: http://diyarbakir.stgm.org.tr

STGM Eskişehir Yerel Destek Merkezi

Deliklitaş Mah. Gürman Sok.
No: 16, 26090 Eskişehir
Tel: (222) 220 40 36 Faks: (222) 220 40 76
e-posta: eskisehir@stgm.org.tr
web: http://eskisehir.stgm.org.tr